

Puurunen Maria
Maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Kandidaatintutkielma
Varhaiskasvatus
2023

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa (Maria Puurunen)

Kandidaatin tutkielma, 27 sivua

Toukokuu 2023

Tämän kandidaatin tutkielman tarkoituksena on tutkia ja perehtyä aiheeseen, millaista maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatus Suomessa on. Tutkielmassa tarkastellaan, miten maahanmuuttajataustaista lasta tuetaan varhaiskasvatuksessa sekä mitä hyötyä siitä hänelle on. Tutkielmassa vastataan kahteen tutkimuskysymykseen, jotka liittyvät maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumiseen ja hänen oman kulttuurinsa ylläpitämiseen.

Tutkielmassa käytetään lähteinä jo aiemmin tehtyjä tutkimuksia aiheesta. Tutkimus on tyypiltään kirjallisuuskatsaus ja siinä käytetään kotimaisia sekä kansainvälisiä tutkimuksia lähteinä. Maahanmuutto on suhteellisen tuore käsite Suomessa, koska se yleistyi täällä vasta 1990-luvulla. Sen vuoksi tästä aiheesta on tarpeellista tehdä tutkimuksia, jotta ollaan tiedon tasalla ja taataan maahanmuuttajalapselle häntä mahdollisimman hyvin palveleva varhaiskasvatus.

Maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumista Suomeen voidaan helpottaa mm. suomi toisena kielenä -opetuksen avulla. Kuvat ja selkokieli taas auttavat maahanmuuttajataustaista lasta kommunikoidaan vieraalla kielellä. Varhaiskasvatuksessa tulee myös muistaa tukea maahanmuuttajataustaisen lapsen omaa kieltä ja kulttuuria esimerkiksi tutustumalla lapsen kulttuuriin koko varhaiskasvatusryhmän voimin sekä kehottamalla lapsen vanhempia käyttämään lapsen äidinkieltä kotona.

Avainsanat: monikulttuurisuus, maahanmuuttajalapsi, kotoutuminen, suomi toisena kielenä -opetus, kulttuuri

SISÄLLYS

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	6
2.1	Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa	6
2.2	Maahanmuuttajalapsi	6
2.3	S2-opetus	7
2.4	Kotoutuminen	7
2.5	Kulttuuri.....	8
3	Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	9
4	Suomi toisena kielenä varhaiskasvatuksessa	10
4.1	Toisen kielen oppiminen.....	10
4.2	Maahanmuuttajataustainen lapsi varhaiskasvatuksessa	11
4.3	Menetelmiä ja materiaaleja suomen kielen oppimiseen.....	11
4.4	Oman äidinkielen merkitys toisen kielen oppimisessa	13
5	Varhaiskasvatus maahanmuuttajataustaisen lapsen identiteetin muodostumisen tukena	15
5.1	Kulttuuri-identiteetti	15
5.2	Kulttuurishokki.....	16
5.3	Kulttuurien kohtaaminen varhaiskasvatuksessa.....	17
6	Yhteenveto	19
6.1	Miten varhaiskasvatus tukee maahanmuuttajataustaisen lapsen Suomeen kotoutumista?.....	19
6.2	Miten maahanmuuttajataustaisen lapsen omaa kieltä ja kulttuuria voidaan vahvistaa varhaiskasvatuksessa?	20
7	Pohdinta	22
7.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	22
7.2	Loppupohdinta ja jatkotutkimusideoita tutkielmalle	23
	LÄHTEET	25

1 Johdanto

Tässä kandidaatintutkielmassa käsitellään maahanmuuttajataustaisen lapsen tukemista varhaiskasvatuksessa. Tutkielman tavoitteena on tutkia, miten varhaiskasvatuksessa voidaan tukea maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumista sekä hänen oman kielensä ja kulttuurinsa vahvistumista. Maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa on tärkeä aihe, sillä varhaiskasvatus on merkittävä osa lapsen kielen kehitystä ja kulttuurista identiteettiä (Opetushallitus, 2022). Halme ja Vataja (2011) kertovat, miten maahanmuuttajataustaisen lapsen kielitaito ja kulttuuritausta voivat poiketa huomattavasti enemmistön kielestä ja kulttuurista, mikä taas vaikuttaa heidän oppimiseensa ja sosiaaliseen sopeutumiseensa. Nämä haasteet voivat johtaa syrjäytymisen riskiin, jos niitä ei huomioida varhaiskasvatuksessa (Halme & Vataja, 2011, s. 61).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan onkin varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävä tukea maahanmuuttajataustaisen lapsen kielen ja kulttuurin kehitystä monin eri tavoin, kuten kielellisesti rikkaalla ympäristöllä, kulttuurisesti sensitiivisellä opetuksella ja yhteistyöllä perheiden kanssa. Tämä edellyttää, että varhaiskasvatuksen henkilökunta ymmärtää monikielisten lasten tarpeet ja osaa tarjota heille sopivaa tukea (Halme & Vataja, 2011, s. 101–104). Halme ja Vataja (2011) myös korostavat monikulttuurisuuden merkitystä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Heidän mukaansa kasvattajien tulisi ottaa huomioon maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuuritausta ja kielen oppimisen erityispiirteet, jotta he voisivat kehittää lapsen kulttuurista identiteettiä sekä tukea hänen oppimistaan ja kotoutumistaan. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutus ja monikulttuurisuuden tuntemus ovat myös tärkeitä tekijöitä onnistuneessa maahanmuuttajataustaisen lapsen tukemisessa (Halme & Vataja, 2011, s. 101–104).

Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä Suomen varhaiskasvatuksessa on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Varhaiskasvatus on tärkeä vaihe lapsen kasvussa ja kehityksessä, minkä tavoitteena on tarjota lapselle turvallinen, kehittävä ja oppimismahdollisuuksia tarjoava ympäristö (Opetushallitus, 2022). Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä nousee edelleen jatkuvasti Suomen varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen henkilöstöllä saattaakin nousta Halmen ja Vatajan (2011) mukaan erilaisia kysymyksiä esiin kuten, miten erilaiset juhlapyhät voidaan järjestää erilaisten uskontojen vuoksi ja miten opetetaan lapselle suomea, mutta tuetaan samalla hänen omaa äidinkieltänsä ja kulttuuriaan.

Päädyin tähän tutkimusaiheeseen, koska olen sijaistanut päiväkodeissa, joissa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Olen saanut hyvän käytännön pohjan ja kokemuksen aiheelleni töiden kautta, joten tässä tutkielmassa tarkoituksena olisikin saada lisää teoreettista tietoa tukemaan omaa kiinnostustani ja kokemustani aihetta kohtaan. Kävin vuosi sitten Oulun yliopiston tarjoaman suomi toisena kielenä -kurssin ja se kiinnosti minua hyvin paljon. Siitä tajusin, että haluan tehdä kandidaatin tutkielman maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatusarjesta ja siitä, miten sitä voisi helpottaa.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, oppimista ja sosiaalistumista sekä tukea vanhemmuutta ja vanhempien työssäkäyntiä (Opetushallitus, 2022). Varhaiskasvatus on Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan myös monikulttuurista kasvatusta ja se edellyttää monikulttuurista osaamista varhaiskasvatuksen henkilöstöltä. Monikulttuurisuus ilmenee varhaiskasvatuksessa erilaisina kulttuureina, kielinä, arvo- ja asenne-eroavaisuuksina sekä perheiden erilaisina tarpeina ja toiveina (Opetushallitus, 2022).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) korostavat lapsen monikielisyyden huomioimista ja vahvistamista varhaiskasvatuksessa. Maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen ja huomioiminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää, jotta voidaan varmistaa hänen oikeutensa laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja edistää hänen kielen kehitystään ja kulttuurista identiteettiään (Opetushallitus, 2022). Varhaiskasvatuksen henkilöstön monikulttuurinen osaaminen ja yhteistyö perheiden kanssa ovat avainasemassa onnistuneessa maahanmuuttajataustaisten lasten tukemisessa ja huomioimisessa varhaiskasvatuksessa (Halme & Vataja, 2011, s. 101–104). Varhaiskasvatuksen henkilöstön on tehtävä monikulttuurisuudesta normi lapsiryhmässä ja opetettava ryhmän lapsille, että kaikkia lapsia tulee kunnioittaa, kuunnella ja ottaa osaksi ryhmää erilaisuudesta huolimatta (Eerola-Pennanen, 2020). Eerola-Pennanen (2020) mukaan varhaiskasvatuksen opettajan tulee lisätä tietoaan monikulttuurisuudesta varhaiskasvatuksessa, jotta hän voi tarjota kaikille lapsille tasavertaista kohtelua.

2.2 Maahanmuuttajalapsi

Maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan lasta, joka on syntynyt ulkomailla, tai jonka vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla (Halme & Vataja, 2011, s.7–12). Halmen ja Vatajan (2011) mukaan maahanmuuttajataustaisen lapsen tarpeiden huomioiminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää hänen kotoutumisensa ja hyvinvointinsa kannalta. Maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutuminen voi olla haastavaa, sillä heillä on usein

kotoutumista hankaloittavia tekijöitä, kuten kielen oppimisvaikeuksia tai sosiaalisia haasteita (Halme & Vataja, 2011, s.7–12).

Suomessa on aina puhuttu useampaa kieltä kuin suomea (mm. ruotsi ja saame), mutta vasta 1990-luvulla Suomeen alkoi tulla maahanmuuttajataustaisia lapsia osaksi Suomen varhaiskasvatusta (Lastikka, 2019). Tilastokeskuksen (2021) mukaan Suomessa maahanmuuttajalasten osuus varhaiskasvatuksessa on kasvanut, mutta maahanmuuttajalapsen ovat edelleen aliedustettuja varhaiskasvatuksessa. Suomessa eniten maahanmuuttajataustaisia lapsia on tullut Venäjältä, Ruotsista, Virosta, Thaimaasta, Somaliasta ja Irakista (Kivijärvi & Peltola, 2016).

2.3 S2-opetus

S2-opetus eli suomi toisena kielenä -opetus on opetusta, joka on suunnattu henkilöille, joiden äidinkieli ei ole suomi (Opetushallitus, 2023b). S2-opetuksen tavoitteena on tukea oppijan kielellistä kehitystä ja edistää hänen kykyään käyttää suomen kieltä erilaisissa tilanteissa (Opetushallitus, 2023b). S2-opetus on tärkeä osa maahanmuuttajataustaisten lasten koulutuspolkua, sillä se auttaa heitä integroitumaan uuteen yhteiskuntaan ja pärjäämään opinnoissaan (Aalto, Mustonen & Tukia, 2009).

Varhaiskasvatuksen opettajille on paljon erilaisia materiaaleja saatavilla, joiden avulla he voivat pitää S2-opetusta. Esimerkiksi kielellinen vuosikello, erilaiset pelit ja leikit sekä tulkkipalvelut helpottavat varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajataustaisen lapsen arkea suomen kielen oppimisessa (Mäkikangas, 2020). Varhaiskasvatusryhmissä on monesti jokin yksi tai useampi kieli, suomen kielen lisäksi, suuresti edustettuna (Mäkikangas, 2020).

2.4 Kotoutuminen

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajien sopeutumista uuteen yhteiskuntaan ja sen arvoihin ja normeihin tottumista (Kazi, Alitolppa-Niitamo & Kaihovaara, 2019). Kotoutuminen on moniulotteinen käsite, johon vaikuttavat esimerkiksi kulttuuriset tekijät, sosiaalinen verkostoituminen ja koulutus (Kazi ym., 2019). Kotoutumisprosessissa S2-opetus voi olla merkittävä tekijä, sillä se auttaa maahanmuuttajataustaista lasta saamaan taitoja ja resursseja, joita tarvitaan hänen osallisuuteensa suomalaisessa yhteiskunnassa (Alisaari, Kaukko & Heikkola, 2022).

Kotoutumisen tarkoituksena on siis pitää huolta siitä, että maahanmuuttajataustainen ihminen saa samanvertaista kohtelua kuin suomalainen ihminen (Kazi ym., 2019). Se onkin pitkä, vuosia kestävä prosessi. Jos maahanmuuttajat kotoutuvat hyvin, he integroituvat osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja sen toimintoja (Kazi ym., 2019).

Tulee muistaa, ettei maahanmuuttajan hyvä kotoutuminen ole pelkästään vaikutusta siitä, onko hän ollut Suomeen tullessaan esimerkiksi akateemisesti kouluttautunut, vaan isoksi osaksi siitä, millainen maahanmuuttopolitiikka Suomessa on (Kazi ym., 2019). Vaikka moni maahanmuuttaja olisi asunut jo pitkään Suomessa, he eivät yleensä tavoittele ”suomalaisen” titteliiä. He ajattelevat siis itsensä edelleen maahanmuuttajina, eivätkä identifioitu suomalaisiksi (Alisaari ym., 2022.)

2.5 Kulttuuri

Kulttuuri tarkoittaa jonkin yhteisön tai koko ihmiskunnan luomia käsitteitä ja arvoja, joiden mukaan ihmiset toimivat ja elävät ja sen avulla rakentuu myös ihmisen oma identiteetti (Rasilainen, 2018b). Kulttuuri on myös elämäntapa ja se ohjaa ihmistä elämään, toimimaan ja uskomaan erilaisiin asioihin opittujen normien ja arvojen tavalla (Rasilainen, 2018b). Se on siis opittu tapa, jonka yleensä vanhemmat opettavat lapsilleen ja siihen kuuluu myös mm. kieli, elinkeinot, uskonto ja taide (Opetushallitus, 2023a). Kaikki esimerkiksi samassa maassa asuvat eivät silti noudata kaikkia saman kulttuurin sääntöjä, vaan kulttuurin arvojen ja tapojen noudattaminen on yksilöllistä (Rasilainen, 2018a). Silti monesti ihmisillä on ennakkoluuloja tietyn näköisiä ja kuuloisia ihmisiä kohtaan esimerkiksi että kaikki, jotka ovat tietyn uskonnon edustajia, käyttäytyisivät samalla tavalla (Rasilainen, 2018a).

Varhaiskasvatuksen kulttuurinen diversiteetti kasvaa koko ajan (Eerola-Pennanen, 2020). Eerola-Pennanen (2020) mukaan kulttuurinen moninaisuus lapsiryhmässä ei rajoitu vain lapsiryhmän erikulttuurisiin lapsiin, vaan lapset oppivat kulttuurien moninaisuudesta myös mm. internetistä ja ulkomaanmatkoilta. Hän kirjoittaa myös, miten kulttuuritietoisuus lapsiryhmän keskuudessa lisää mahdollisuuksia erilaisten kulttuuriryhmien väliselle kommunikoinnille.

3 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Tämän kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on koota yhteen aikaisemmista tutkimuksista saatua tietoa ja selvittää, miten maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen ja huomioiminen varhaiskasvatuksessa on toteutettu käytännössä. Tässä tutkielmassa tutkitaan siis maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatusarkea Suomessa. Koska tutkielman aihe rajataan pelkästään maahanmuuttajataustaisiin lapsiin, tutkielma ei ota huomioon muita monikulttuurisia lapsiryhmiä. Tässä kandidaatin tutkielmassa selvitetään, miten maahanmuuttajataustaisten lasten Suomeen kotoutuminen etenee ja, miten sitä voidaan varhaiskasvatuksessa tukea sekä samalla vahvistaa hänen omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan. Olisi tärkeää, että maahanmuuttajataustainen lapsi integroituisi yhteiskuntaamme ja kokisi olevansa samanarvoinen kuin muutkin lapset täällä Suomessa, mutta ei silti unohtaisi omia juuriaan. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että maahanmuuttajataustaisen lapsen tarpeet ja erityispiirteet jäävät usein huomioimatta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajan tuleekin tietää, mikä on erilaisuuden ja eriarvoisuuden ero, jotta kaikki lapset saavat ryhmässä tasavertaista kohtelua (Vuorisalo & Eerola-Pennanen, 2022).

Tutkimuskysymykset ovat:

Miten varhaiskasvatus tukee maahanmuuttajataustaisen lapsen Suomeen kotoutumista?

Miten maahanmuuttajataustaisen lapsen omaa kieltä ja kulttuuria voidaan vahvistaa varhaiskasvatuksessa?

Tutkielma toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii hyvin tähän tutkielmaan, koska siinä ei vallitse niin tarkat aineistojen rajaamista koskevat säännöt (Salminen, 2011, 6). Tässä kirjallisuuskatsauksessa etsitään tietoa maahanmuuttajataustaisista lapsista ja heihin liittyvistä käsitteistä. Tutkielmassa käytetään suomen- ja englanninkielisiä vertaisarvioituja lähteitä, joiden avulla pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja löytämään suosituksia varhaiskasvatuksen kentille käytännön työstä maahanmuuttajalapsia koskevista asioista.

4 Suomi toisena kielenä varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa tarkastellaan, mitä S2-opetus on, millaista on oppia suomea toisena kielenä ja mitä hyötyä siitä sekä varhaiskasvatuksesta kokonaisuudessaan on maahanmuuttajataustaiselle lapselle Suomen yhteiskuntaan integroitumisessa.

4.1 Toisen kielen oppiminen

Suomen kielen opetuksen odotetaan vastaavan yhä enemmän yhteiskunnallisiin vaatimuksiin, jotka liittyvät suoraan työllistymiseen, jatkokoulutukseen ja oppimistaitoihin (Aalto ym., 2009). Tämä on uusi haaste kielenopetukselle, jolle ei aiemmin ole asetettu vastaavia vaatimuksia. Myös vieraiden kielten opetus maassamme kohtaa vastaavan tilanteen (Aalto ym., 2009). Pedagogiset haasteet ovat siis moninaistuneet ja tämän vuoksi S2-opetuksen tulisi muuttua toisen kielen opetuksiksi ja erottua vieraan kielen opetuksesta myös pedagogiikkansa puolesta (Aalto ym., 2009).

Lapsilla on luontainen kyky oppia kieltä nopeasti omassa kasvu- ja oppimisympäristössään (Li & Jeong, 2020). He kuulevat uusia sanoja ja omaksuvat ne nopeasti ympäristöstä (Li & Jeong, 2020). Lasten on helppo oppia uutta kieltä, koska kuullessaan jonkun sanan ja nähdessään sen käytössä, alkavat he toimia sanan mukaisesti (Li & Jeong, 2020).

Toisen kielen oppimisessa tulee muistaa, että ihmiset, tässä tapauksessa lapset ovat yksilöitä, joten oppiminen tulee yksilöllistää lapsen omien taitojen mukaan (Kuronen, Lintunen & Nieminen, 2017). Lapsen tulee saada myös paljon kehuja ja myönteistä palautetta omasta tekemisestään, jotta hän jaksaa innostua toisen kielen oppimisesta (Kuronen ym., 2017). Toisen kielen opettelu kuormittaa oppijaa paljon enemmän kuin omalla äidinkielellä jonkin asian opettelu ja toisen kielen oppimiseen tarvitaan myös paljon toistoa, joten sen oppimisesta on hyvä tehdä mieluisaa (Kuronen ym., 2017). Toisen kielen oppimista on kritisoitu siitä, että siinä keskitytään eniten kieliopillisiin asioihin eikä niinkään yhteiskuntaan integroitumiseen (Aalto ym., 2009).

4.2 Maahanmuuttajataustainen lapsi varhaiskasvatuksessa

Maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatuksesta on säädetty erilaisissa laissa. Esimerkiksi Varhaiskasvatuslaki (2018) määrää, että jokaiselle lapselle on tarjottava yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksessa tulee myös kunnioittaa lapsen kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki, 3 §).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kerrotaan, miten varhaiskasvatus muuttuu koko ajan monikulttuurisempaan suuntaan. Varhaiskasvatuksen on tarjottava jokaiselle lapselle kulttuurista, uskonnosta ja katsomuksesta riippumatta tasa-arvoista varhaiskasvatusta (Opetushallitus, 2022). Monikulttuurisempaan suuntaan muuttuva varhaiskasvatus tuo varhaiskasvatuksen henkilöstön arkeen uusia asioita (Halme & Vataja, 2011, s.5). Juhlapyhät on suunniteltava eri tavoin, koska erilaisia uskontoja voi olla useampia samassa ryhmässä, suomen kielen opetukseen on paneuduttava maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla, jotta he integroituisivat suomalaiseen yhteiskuntaan sekä on myös tuettava lapsen oman kielen ja kulttuurin kehitystä (Halme & Vataja, 2011, s.5).

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla tulee olla tietoa monikulttuurisuudesta varhaiskasvatuksessa ja heidän on opetettava ryhmän lapsille, että kaikki erinäköiset ja -kuuloiset lapset ovat samanarvoisia leikkikavereita (Murray & Urban, 2012, s.112–117). Vaikka monelle kulttuurille olisi olennainen jokin asia tai tapa, se ei tarkoita, että jokainen tämän kulttuurin lapsi ja perhe jakaa samoja arvoja ja kulttuuriperinteitä (Murray & Urban, 2012, s.112–117). Siksi jokainen lapsi tulee kohdata varhaiskasvatuksessa ennakkoluulottomasti sekä yksilönä (Murray & Urban, 2012, s.112–117).

4.3 Menetelmiä ja materiaaleja suomen kielen oppimiseen

Päiväkodin aloitus on suuri askel lapsen elämässä, varsinkin maahanmuuttajataustaiselle lapselle, koska hän tulee aivan uudenlaiseen ympäristöön ihmisten keskelle, joiden kieltä hän ei välttämättä ymmärrä yhtään (Halme & Vataja, 2011, s. 79). Maahanmuuttajataustaiset perheet saavat apua varhaiskasvatukseen hakemisessa sekä lomakkeiden täytössä (Halme & Vataja, 2011, s. 79). Tutustuminen varhaiskasvatuspaikkaan on maahanmuuttajataustaiselle

lapselle ehdoton, koska silloin päivähoiton aloitus ei tule niin shokkina (Halme & Vataja, 2011, s. 79).

Maahanmuuttajataustaiselle lapselle tehdään monikulttuurinen varhaiskasvatussuunnitelma ja perheelle on hyvä kertoa ajoissa varhaiskasvatussuunnitelman teosta ja varhaiskasvatuskeskusteluista, koska ne voivat olla vieraita käytäntöjä heille (Halme & Vataja, 2011, s. 82–86). Varhaiskasvatuskeskustelussa varhaiskasvatuksen opettaja voi kysellä vanhemmilta esimerkiksi perheen välisistä suhteista sekä perheen kielitaustasta, historiasta, uskonnosta ja kulttuurista, jolloin saadaan kartoitettua lapsesta monipuolinen kuva (Halme & Vataja, 2011, s. 82–86).

Maahanmuuttajataustainen lapsi saa varhaiskasvatuksessa Suomi toisena -kielenä opetusta (Opetushallitus, 2023b). Siihen sisältyy Pienten kielireppu, johon kirjataan lapsesta tietoja, taitoja ja asioita, joista lasta voidaan arvioida ja näin ollen tukea (Halme, Kauber & Paatelma ym., 2010). Pienten kielireppu sisältää myös erilaisia kysymyksiä 1–6-vuotiaille lapsille suomen kielen kehitykseen liittyen (Halme ym., 2010). Siinä on erilaisia tasoja mm. A1 ja A2, joiden perusteella voidaan arvioida lapsen suomen kielen kehityksen vaiheita (Halme ym., 2010).

S2 -opetuksessa on monia erilaisia tapoja, joiden avulla maahanmuuttajataustainen lapsi oppii suomen kieltä. Kuvat ovat yksi suosituimmista keinoista opetella uusia sanoja. Papunet on nettisivusto, josta löytyy paljon erilaisiin tarpeisiin suunnattua opetusaineistoa. Sieltä löytyy materiaaleja oikeastaan kaikkeen varhaiskasvatuksessa käytettävän sanaston opetteluun. Papunetin tavoitteena on siis edistää mm. maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen kehitystä ja samalla edistää lapsen kuulluksi ja ymmärretyksi tulemistä sekä näiden avulla lisätä lapsen osallisuutta yhteiskunnassa (Papunet, 2023).

Sadutus on myös keino suomen kielen oppimiseen, jota ei saa unohtaa (Halme & Vataja, 2011, s. 28–29). Sadutuksessa varhaiskasvatuksen henkilöstö kyselee lapselta kysymyksiä, joista muodostuu sitten kokonainen tarina (Halme & Vataja, 2011, s. 28–29). Tarinan voi lopuksi lukea ääneen sekä sen voi myös kuvittaa, jolloin tulee kerrattua tärkeää arkisanastoa (Halme & Vataja, 2011, s. 28–29). Halmen ja Vatajan (2011) mukaan myös pelit ovat tärkeä osa suomen kielen oppimista, koska niissä tulee harjoiteltua sanojen toistoa sekä keskustelu-

ja vuorovaikutustaitoja. Heidän mukaansa muistipelit ovat varsinkin hyödyllisiä, koska niissä tulee toistettua samaa sanaa monta kertaa peräkkäin.

Lapsen on hyvä kuulla paljon suomen kieltä sitä oppiessaan ja siksi on tärkeää lukea lapselle paljon suomenkielisiä kirjoja sekä laittaa lapsi kuuntelemaan suomenkielisiä lauluja (Halme & Vataja, 2011, s.28–33). Halme ja Vataja (2011) korostavat, että kirjojen kannattaa olla kuvitettuja, jotta maahanmuuttajataustainen lapsi jaksaa niitä seurata, jos suomen kielen ymmärrys on vielä hankalaa. He kirjoittavat myös, että kannattaa valita aiheiltaan lasta kiinnostavia kirjoja, koska sekin auttaa ja motivoi oppimaan uusia sanoja kirjoista. Heidän mukaansa lapselta voi myös tarinan välissä kysellä kuvista esimerkiksi, minkä värinen paita tytöllä on päällä. Musiikin avulla maahanmuuttajataustaisen lapsen on helppo näyttää tunnetiloja ja on tärkeää, että musisointi on monipuolista suomen kielen opettelussa (Halme & Vataja, 2011, s.28–33). Laulaminen, kuunteleminen ja soittaminen ovat kaikki yhtä tärkeitä (Halme & Vataja, 2011, s.28–33). Toisen kielen opettelun ei tarvitse aina tapahtua ihmiskontaktissa, vaan tutkimuksissa on selvitetty, että toisen kielen oppimiseen käy myös hyvin esimerkiksi erilaiset suomen kielen opetusvideot (Li & Jeong, 2020).

Maahanmuuttajataustaiselle lapselle, joka opettelee suomen kieltä, kannattaa puhua selkokieltä hänen kanssaan kommunikoidessa. Selkokieli on helpotettu muoto suomen kielestä, joka on myös rakenteeltaan ja sanastoltaan muutettu yksinkertaisemmaksi, luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi kuin suomen kieli (Kehitysvammaliitto ry, 2016). Selkokieli varmistaa, että maahanmuuttajataustainen lapsi tulee ajatuksineen ja ideoineen helpommin kuulluksi, mikä on jokaisen lapsen perusoikeus (Kehitysvammaliitto ry, 2016).

4.4 Oman äidinkielen merkitys toisen kielen oppimisessa

Äidinkieli voidaan määritellä monin eri tavoin riippuen, missä kontekstissa siitä puhutaan (Halme & Vataja, 2011, s. 16–18). Halmen ja Vatajan (2011) mukaan äidinkieli voidaan määritellä mm. kieleksi, jota lapsi käyttää kotonaan. Heidän mukaansa se voidaan myös määritellä kieleksi, jonka lapsi on oppinut ensimmäiseksi sekä kieleksi, jonka lapsi hallitsee parhaiten. Halmen ja Vatajan (2011) mukaan äidinkieli on myös kieli, jota lapsi käyttää ja johon samaistuu eniten. Äidinkieli voidaan myös määritellä kielenä, jolla lapsi uneksii, ajattelee tai laskee matemaattisia laskuja päässään ja tärkeimpänä äidinkieli on lapselle myös tuki ja turva (Halme & Vataja, 2011, s. 16–18). Äidinkieli ei siis ole vain kommunikointia

varten, vaan sen avulla lapsella on helpoin ja turvallisin ilmaista omia tunteitaan sekä ajatuksiaan, jolloin se on siis lapsen tunnekieli (Halme & Vataja, 2011, s. 16–18). Äidinkieli on myös monesti perheen yhteinen kieli, jolla perhe pystyy kommunikoimaan toistensa kanssa (Halme & Vataja, 2011, s. 16–18).

Oman äidinkielen hyvä osaaminen vahvistaa toisen kielen oppimista ja siksi onkin tärkeää rohkaista lasta käyttämään myös omaa äidinkieltään runsaasti (Kuronen ym., 2017). Esimerkiksi omalla äidinkielellä kirjojen ja musiikin kuuntelu vahvistaa oman äidinkielen asemaa (Kuronen ym., 2017). Lasta, jolla on oman äidinkielen hallinta vielä hukassa, ei tulisi kuitenkaan painostaa kuitenkaan oppimaan uutta kieltä liikaa, koska tämä voi sotkea lapsen identiteettiä ja syrjäyttää häntä molemmista sekä omasta että uudesta kieliryhmästä (Halme & Vataja, 2011, s. 16–17).

Lapsen vanhemmilla on päävastuu lapsen oman äidinkielen kehityksestä, mutta varhaiskasvatuksen henkilökunta voi ohjeistaa lapsen vanhempia mm. lukemaan lapselle omalla äidinkielellä kirjoja sekä tapaamaan muita saman kielisiä perheitä (Halme & Vataja, 2011, s. 17–18). Varhaiskasvatuksen työntekijöiden on annettava mahdollisuus lapsen oman äidinkielen käyttöön ja rohkaistava sen käyttöä erilaisissa tilanteissa varhaiskasvatuksessa tai luotava sen käytölle mahdollisia tilanteita (Opetushallitus, 2022).

5 Varhaiskasvatus maahanmuuttajataustaisen lapsen identiteetin muodostumisen tukena

Tässä luvussa tarkastellaan, miten maahanmuuttajataustaisen lapsen muuttuva identiteetti vaikuttaa hänen elämäänsä ja kotoutumiseensa uudessa maassa. Tarkastellaan myös, miten varhaiskasvatuksessa voidaan pitää huolta, että maahanmuuttajataustainen lapsi voi suomen kielen ja kulttuurin opettelyn ohella vahvistaa ja ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

5.1 Kulttuuri-identiteetti

Kulttuuri-identiteetti on käsitteenä haastava selittää, sillä se voi tarkoittaa monta asiaa kuten sitä, miten yksilö kokee samaistuvansa johonkin ryhmään (Benjamin, 2014, s. 65–69). Kulttuuri-identiteetti voi myös tarkoittaa sitä, miten yksilö kokee oman kulttuurinsa, uskontonsa ja etnisyytensä ja tämä on usein muutoksen alla (Benjamin, 2014, s. 65–69). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kerrotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen identiteetin muodostumista sekä auttaa häntä integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Eerola-Pennanen (2020) kertoo, että maahanmuuttajataustainen lapsi on usein kahden kulttuurin välimaastossa ns. tyhjässä tilassa. Hän kertoo myös, miten tämä tyhjä tila on syynä, jos maahanmuuttajataustaisella lapsella esiintyy haasteellista käytöstä.

Benjaminin (2014) mukaan jo pieni lapsi omaa sen verran kulttuuri-identiteettiä, että hän osaa kertoa toisen lapsen ihonvärin olevan vaalea ja toisen tumma. Hänen mukaansa lapsi oppii näin tunnistamaan, kuka kuuluu niin sanotusti samaan ryhmään hänen kanssaan ja näin lapsi voi joutua syrjityksi mm. ihonvärinsä perusteella. Erinäköiset lapset herättävät usein kantasuomalaisten lasten keskuudessa keskustelua, koska lapset haluavat kuulla, mistä erinäköinen lapsi on tullut ja kauanko hän on ollut esimerkiksi somalialainen (Benjamin, 2014, s. 78–81). Pienellä lapsella kulttuuri-identiteetti on kuitenkin vielä hyvin paljon hukassa ja ilman jatkuvaa tukea ja kannustusta sen kehittämiseksi, lapsi voi jäädä hyvin epätietoiseksi itsestään kulttuurin tai kulttuurien edustajana (Benjamin, 2014, s. 78–81). Siksi kulttuuri-identiteetin tukeminen on varhaiskasvatuksessa tärkeä tehtävä (Benjamin, 2014, s. 78–81).

5.2 Kulttuurishokki

Kun maahanmuuttajataustainen lapsi tulee varhaiskasvatukseen, on se hänelle yleensä shokki, koska kaikki on hänelle uutta sekä erilaista ja tottuminen uuteen normiin voi kestääkin hyvinkin pitkään (Halme & Vataja, 2011, s. 61). Halmen ja Vatajan (2011) mukaan kulttuurishokki jaetaan usein neljään erilaiseen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on kuherruskuukausi, jossa kaikki uusi vaikuttaa hienolta ja ihanalta. Kuherruskuukausi kestää niin kauan, kun lapsella kestää havaita kulttuurien väliset erot (Halme & Vataja, 2011, s. 61).

Toinen vaihe on torjuntavaihe (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Toisessa vaiheessa maahanmuuttajataustainen lapsi ymmärtää kulttuurien erot ja alkaa vieroksumaan uutta kulttuuriaan. Tämä voi näkyä vihana ja ärtyisyytenä (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Tähän vaiheeseen on myös ominaista oman kulttuurin yli-ihannointi (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Lapsi voi jättää tässä vaiheessa unia välistä, ruokia syömättä ja eristäytyä olemaan vain yksin (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Kolmanneksi on vuorossa sopeutumisvaihe ja siinä maahanmuuttajataustainen lapsi alkaa vähitellen mukautua uuteen kulttuuriin ja pikkuhiljaa toimia sen mukaan (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Halme ja Vataja (2011) kirjoittavat, että tämä vaihe voi kestää jopa vuosien ajan.

Viimeisin ja neljäs vaihe on nimeltään takaisin normaaliin –vaihe (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Tässä vaiheessa lapsi on jo omaksunut ja hyväksynyt molemmat kulttuurit osaksi elämäänsä ja elää niistä itselleen luoman yhdistelmän mukaan (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Varhaiskasvattajan tehtävänä on oppia näistä erilaisista vaiheista sekä myös kerrottava niistä lapsen perheelle (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Kulttuurishokin vaiheet vaativat varhaiskasvattajalta sopeutumiskykyä, kärsivällisyyttä sekä avointa mieltä. (Halme & Vataja, 2011, s. 62.) Kulttuurishokkia voi helpottaa, jos lapsiryhmässä on kulttuurishokkia potevan maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa samankielinen ja -kulttuurinen lapsi. Tämä lapsi voi Eerola-Pennasen (2020) mukaan tukea maahanmuuttajataustaista lasta esimerkiksi kääntämällä hänelle henkilökunnan sanomia lauseita ja helpottaa häntä integroitumaan osaksi lapsiryhmää.

5.3 Kulttuurien kohtaaminen varhaiskasvatuksessa

Kulttuurisensitiivinen varhaiskasvatus ja yhteistyö vanhempien kanssa ovat tärkeitä keinoja maahanmuuttajataustaisen lapsen huomioimiseksi varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus, 2022). Halmen ja Vatajan (2011) mukaan varhaiskasvatuksessa on tavoitteena, että maahanmuuttajataustaisesta lapsesta kasvaisi sekä oman että uuden kulttuurin edustaja. He kirjoittavat myös, että varhaiskasvatuksessa halutaan myös, että lapsi olisi ylpeä molemmista kulttuureistaan. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan siis myös lapsen oma kulttuuri vanhempien kanssa sovittujen tapojen mukaisesti (Halme & Vataja, 2011, s. 11–12).

Monikulttuurisessa varhaiskasvatusympäristössä työskentelevän varhaiskasvattajan on oltava kulttuurisesti pätevä, jotta hän voi tukea maahanmuuttajataustaisen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista (Halme & Vataja, 2011, s. 98–104). Halmen ja Vatajan (2011) mukaan ammattitaitoinen varhaiskasvattaja osaa tulkita yhteiskunnan kielenkäyttöä, hallitsee tilannesidonnaisen kulttuuriosaamisen sekä omistaa tietoa erilaisista kulttuureista. Heidän mukaansa ammattitaitoinen varhaiskasvattaja kykenee myös tarkastelemaan omia arvojaan ja kyseenalaistamaan niitä. Lisäksi hän on avoin uuden oppimiselle, kunnioittaa eri kulttuureista tulevia perheitä ja ymmärtää heidän erilaisen näkökulmansa sekä osaa ottaa hänelle tuntemattomat asiat huumorisesti ja hyvällä mielellä vastaan (Halme & Vataja, 2011, s. 98–104).

On tärkeää, että varhaiskasvatusryhmästä luodaan kulttuurisesti moninainen (Mäkikangas, 2020). Ryhmätilaan voidaan laittaa esille ryhmän erimaalaisten lasten maiden lippuja ja tervehdyksiä heidän äidinkiellään (Mäkikangas, 2020). Ryhmiin olisi myös hyvä saada erikielisiä lastenkirjoja sekä vanhemmille mahdollisuuksien mukaan tiedotteita myös heidän omalla äidinkielellään (Mäkikangas, 2020). Maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhempia voidaan pyytää tuomaan heidän ruokaansa tai vaatteitansa päiväkotiin näytille, jotta koko ryhmä saisi tutustua heidän kulttuuriinsa (Murray & Urban, 2012, s. 112–117). Näin muista ryhmän lapsista tulee suvaitsevaisia erilaisia kulttuureita ja käytäntöjä kohtaan (Murray & Urban, 2012, s. 112–117). Varhaiskasvatuksen henkilökunta voi myös rohkaista vanhempia pitämään lapsilleen omia kulttuurisia juhliaan, myös uskonnollisia sellaisia (Murray & Urban, 2012, s. 112–117).

Varhaiskasvatus on katsomuksellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton ja varhaiskasvatukseen tulee tarjota lapselle tasa-arvoinen ja moninainen oppimisympäristö sekä ehkäistä lasten syrjäytymistä (Eerola-Pennanen, Turja & Lipponen, 2022). Varhaiskasvatuksessa tulee myös olla nollatoleranssi rasismille (Eerola-Pennanen ym., 2022). Esimerkiksi liika huomion antaminen jollekin tietyn kulttuurin edustajalle tai tietylle ominaisuudelle voidaan kokea rasistisena (Eerola-Pennanen ym., 2022). Eerola-Pennanen ym. (2022) mukaan varhaiskasvatuksessa on myös tutustuttava koko ryhmän voimin kaikkien ryhmän lasten kulttuureihin, juhliin ja perinteisiin, jotta lapset oppivat kunnioittamaan ja ymmärtämään erilaisia kulttuureja. He myös kertovat, että, varhaiskasvatuksessa lasten tulee saada kysellä ja ihmetellä erilaisia kulttuureja ja tapoja, kunhan henkilökunta opastaa heitä kysymysten kanssa. Varhaiskasvatuksessa korostetaan myös sitä, että kaikki eivät ole samanlaisia ja kaikilla ei ole samanlainen kulttuuri tai esimerkiksi samanlaisia juhlapyhiä, mutta kaikki ovat yhdenvertaisia (Eerola-Pennanen ym., 2022).

Vanhempien ja päiväkodin välinen toimiva yhteistyö lisää tutkitusti lapsen hyvinvointia ja kehitystä (Norheim & Moser, 2020). Kuitenkin maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhemmat osallistuvat vähemmän lapsensa oppimiseen ja tekemiseen varhaiskasvatuksessa, koska kontakti päiväkodin kanssa on usein rajoittuneempaa kielimuurin takia (Norheim & Moser, 2020). Maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhempien kanssa voidaankin sopia, että päivän kuulumiset ja viestit vaihdetaan niin suullisesti kuin kirjallisestikin (Halme & Vataja, 2011, s. 80). Päiväkodista on löydyttävä kuvakansio, josta löytyy kuvia arjen tilanteista. Tämän kansion kanssa avulla on helppo kommunikoida sellaisten vanhempien kanssa, joiden kanssa ei ole ollenkaan yhteistä kieltä tai sitä on hyvin rajatusti (Halme & Vataja, 2011, s. 80).

Tulkkauspalvelut ovatkin maahanmuuttajataustaisten perheiden oikeus, koska kaikilla on oikeus tulla ymmärretyksi (Halme & Vataja, 2011, s. 86–88). Perheen kanssa tulee keskustella tulkin käytöstä ja pyytää siihen lupa. Tulkkina tulee olla aina ammatikseen tulkkausta tekevä henkilö, mutta perheeltä voi kysyä toiveita tulkista, koska joskus halutaan esimerkiksi juuri naistulkki uskonnollisista tai muista syistä (Halme & Vataja, 2011, s. 86–88). Halme ja Vataja (2011) kirjoittavat, että tulkilla on aina vaitiolovelvollisuus. Heidän mukaansa tulkki kannattaa aina olla mukana tärkeissä lasta koskeissa keskusteluissa, jos koetaan, ettei vanhempien suomenkielentaito ole riittävä. Tulkkeja saa tilattua myös esimerkiksi vanhempainiltoihin (Halme & Vataja, 2011, s. 86–88).

6 Yhteenveto

Tähän lukuun on koottu yhteenvetona vastauksia tutkielman molempiin tutkimuskysymyksiin.

6.1 Miten varhaiskasvatus tukee maahanmuuttajataustaisen lapsen Suomeen kotoutumista?

Aluksi on tärkeä muistaa, että jokainen maahanmuuttajataustainen lapsi tulee kohdata varhaiskasvatuksessa yksilönä (Murray & Urban, 2012, s.112–117). Näin voidaan taata, että jokaisen lapsen tarpeet tulee otettua yksilöllisesti huomioon ja näin lapsi saa juuri sitä tukea, jota hän siinä hetkessä tarvitsee. Päiväkotiin tutustuminen on myös tärkeää, jotta lapselle olisi helpompi viettää päivä aivan erilaisen kulttuurin ja kielen keskellä kuin mihin hän on totunut (Halme & Vataja, 2011, s. 79).

Monikulttuurinen varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia vastaamaan maahanmuuttajataustaisen lapsen omia vahvuuksia, tärkeitä asioita ja kehityksen kohteita. Tämä auttaa varhaiskasvattajaa tukemaan maahanmuuttajataustaisen lapsen arkea varhaiskasvatuksessa sekä kiinnittämään huomiota hänelle tärkeisiin oman kulttuurin kannalta oleviin asioihin (Halme & Vataja, 2011, s. 82–86). S2 -opetus on yksi tärkeimmistä ja tehokkaimmista keinoista tukea maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumista Suomeen. Se on suunniteltu kokonaisuus, joka auttaa häntä ilmaisemaan itseään uudessa maassa. Halme ym. (2010) ovat luoneet Pienten kielirepun, josta saa helposti seurattua maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen kehitystä.

Myöskin erilaiset kuvat ovat tärkeä apu lapsen kielenkehityksen kannalta, koska joskus ne ovat ainoa keino kommunikoida maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa. Papunetistä löytää valtavasti materiaaleja mm. erilaisia kuvia arkitilanteista, joita voi tulostaa ja laminoida ryhmätilaan auttamaan maahanmuuttajataustaisen lapsen kommunikointia. Sieltä löytyy myös pelejä, joita pelaamalla maahanmuuttajataustainen lapsi opettelee suomen kieltä. Pelit ovatkin hauska tapa pitää lapsen mielenkiintoa yllä kielen oppimisessa. Myös sadutus, suomenkielisten kirjojen lukeminen ja erilaiset musisointitavat auttavat

maahanmuuttajataustaista lasta oppimaan suomen kieltä ja kulttuuria ja näin kotoutumaan Suomeen (Halme & Vataja, 2011, s.28–33).

Suomen kielen oppiminen ja kotoutuminen voi olla hankalaa, jos kaikki ympärillä puhuvat murrenastoa tai käyttävät pitkiä ja monimutkaisia lauseita. Siksi selkokielellä puhuminen auttaa maahanmuuttajataustaista lasta ymmärtämään toisten sanoja ja lauseita paremmin. Näin lapsi myös pystyy itsekin kommunikoimaan helpommin muiden kanssa (Kehitysvammaliitto ry, 2016).

Syrjintä voi vaikeuttaa maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumista Suomeen, koska silloin hän voi tuntea olonsa erilaiseksi kuin muut ja ajatella, ettei kuulu joukkoon. Syrjintään tulee siis aina puuttua varhaiskasvatuksessa ja kaikille ryhmän lapsille tulee kertoa, että kaikki ovat samanarvoisia, ihonväristä, kielestä, uskonnosta tai kulttuurista riippumatta (Benjamin, 2014, s. 79–81). Varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulee myös olla tietoinen maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumista koskevista riskeistä (Halme & Vataja, 2011, s. 62). Esimerkiksi kulttuurishokin vaiheiden tunteminen ja niiden tukeminen tekee maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumisesta hieman helpompaa (Halme & Vataja, 2011, s. 62).

Maahanmuuttajataustaisen lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin tukeminen varhaiskasvatuksessa auttaa häntä myös kotoutumaan Suomeen. Oman äidinkielen hallinta auttaa toisen kielen oppimisessa ja näin kotoutumisessa Suomeen (Kuronen ym., 2017). Oman kulttuurin tukeminen taas luo maahanmuuttajataustaiselle lapselle olon, että on hyväksyttävää käyttäytyä kahden tai useamman kulttuuri arvojen ja tapojen mukaisesti ja näin ehkäisee ja auttaa mm. kulttuuri-identiteettikriisissä sekä kulttuurishokissa.

6.2 Miten maahanmuuttajataustaisen lapsen omaa kieltä ja kulttuuria voidaan vahvistaa varhaiskasvatuksessa?

Maahanmuuttajataustaisen lapsen omaa kieltä voidaan varhaiskasvatuksessa vahvistaa esimerkiksi siten, että lapsi saa kuunnella omalla äidinkielellään musiikkia sekä katsella tai lukea, jos hän osaa, omalla äidinkielellä kirjoittuja kirjoja (Kuronen ym, 2017). Maahanmuuttajataustaisen lapsen oman äidinkielen kehitykseen varhaiskasvatuksessa on rajatut resurssit, jos hänelle ei ole tarjolla oman kielen opettajaa. Oman äidinkielen

kehittymisen vastuu onkin maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhemmilla, mutta varhaiskasvatuksen henkilöstö voi kehottaa vanhempia lukemaan kirjoja lapselleen heidän omalla kielellään (Halme & Vataja, 2011, s. 17–18).

Maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuuria voidaan tukea varhaiskasvatuksessa mm. tekemällä ryhmätilasta hänellekin kotoinen paikka (Mäkikangas, 2020). Ripustamalla lapsen kotimaan lippuja ympäri ryhmätilaa, opettelemalla lapsen äidinkielellä tervehdyksiä ja kiinnittämällä niitä näkyville sekä hankkimalla lapsen äidinkielellä kirjoitettuja kirjoja tulee ryhmätilasta monikulttuurinen paikka (Mäkikangas, 2020). Näin lapsella on mukava tulla varhaiskasvatukseen, kun ryhmätilassa on asioita, jotka ovat hänelle tärkeitä ja kotoisia.

Maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhempia voi myös varhaiskasvattajien toimesta rohkaista tuomaan omalle kotimaallensa ja kulttuurillensa ominaisia ruokia tai vaatteita varhaiskasvatusryhmään, jotta muutkin ryhmän lapset pääsisivät tutustumaan maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuuriin ja näin ymmärtämään häntä paremmin (Murray & Urban, 2012, s. 112–117). Varhaiskasvatuksen ryhmässä voidaan myös juhlistaa maahanmuuttajataustaiselle lapselle tärkeitä juhlapyhiä ja tapahtumia ja jos se ei ole mahdollista niin on ainakin tutustuttava niihin (Eerola-Pennanen ym., 2022).

7 Pohdinta

Tässä luvussa pohditaan tutkielman aihetta sekä tutkielman eettisyyttä ja luotettavuutta tutkimuksena. Luvussa myös käydään läpi mahdollisia jatkotutkimusideoita tutkielmalle.

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisiä kysymyksiä aiheesta heräsi koko tutkielman teon ajan. Miten voidaan varhaiskasvatuksen parissa varmasti toteuttaa tasa-arvoista opetusta jokaiselle lapselle, jos esimerkiksi S2 –opetus tai oman äidinkielen opetus ei toteudu jokaisen lapsen kohdalla? Miten voidaan myös varmistaa, että kukaan varhaiskasvatuksen ammattilainen ei kohtele maahanmuuttajataustaista lasta eriarvoisesti verrattuna suomalaiseen lapseen sekä muistaa kohdata maahanmuuttajataustaisen lapsen yksilönä, eikä vain osana jotain kulttuurista joukkoa? Miten voidaan pitää huoli, että maahanmuuttajataustaiselle lapselle on aina järjestetty jokin oma tapahtuma, jos hän ei osallistu uskonnollisiin tapahtumiin? Kaikki nämä kysymykset ovat tärkeitä miettiä varhaiskasvatuksessa ja ne tuleekin ottaa huomioon, kun lähdetään töihin varhaiskasvatuksen kentille.

Vaikka tutkielmassa on käytetty myös hieman vanhempia lähteitä, kuten vuodelta 2011, ovat kaikki lähteet olleet ajankohtaisia tutkielman aiheeseen liittyen. Lähteet ovat olleet kaikki vertaisarvioituja sekä liittyneet aiheeseen tai sitä ympäröiviin aiheisiin. Muutamia nettisivuja ja aineistomateriaaleja mm. Pienten kielireppu, on käytetty lähteinä. Niistä on itse tulkittu näiden lähteiden avulla teksti tutkielmaan. Tällaisen kvalitatiivisen tutkielman luotettavuus on pääasiassa kirjoittajan käsissä, jonka vuoksi kirjoittajan on koko kirjoitusprosessin ajan käytävä läpi tekstin luotettavuutta (Eskola & Suoranta, 1998).

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan kirjoittajan subjektiivisuus on tärkeä osa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkielma on kirjoitettu subjektiivisesta näkökulmasta liittyen maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatusarkeen Suomessa ja siitä, miten sitä voisi helpottaa. Tutkielma onkin omakohtainen tulkinta aiemmista aihetta koskien tehdyistä tutkimuksista.

7.2 Loppupohdinta ja jatkotutkimusideoita tutkielmalle

Maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa on tärkeä aihe, koska maahanmuuttajataustaisten lasten määrä Suomen varhaiskasvatuksessa lisääntyy koko ajan (Halme & Vataja, 2011, s. 5). Maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa on äärimmäisen tärkeää sekä lapsen että yhteiskunnan kannalta (Alisaari ym., 2022). Varhaiskasvatuksen tehtävä on luoda tasapuoliset mahdollisuudet kaikille lapsille riippumatta heidän taustastaan (Opetushallitus, 2022). Maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatusikäisenä on avainasemassa hänen hyvinvointinsa ja kotoutumisensa edistämisessä. Vaikka olisikin integraation kannalta hienoa, että maahanmuuttajataustaiset lapset identifioituisivat suomalaisiksi, on silti tärkeä muistaa, että ihminen voi olla monta asiaa. Suomalaiseksi identifioituminen ei saa maahanmuuttajalapsen tapauksessa tarkoittaa sitä, että hän unohtaa oman kielen ja kulttuurinsa. Moninaisuus on rikkaus ja siitä tuleekin varhaiskasvatuksessa ammattilaisten huolehtia, että näin on ja lapsi myös saa sen kuulla.

Ensinnäkin maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa auttaa häntä sopeutumaan uuteen kulttuuriin ja ympäristöön. Varhaiskasvatus tarjoaa mahdollisuuden oppia uusia kieliä, tutustua erilaisiin tapoihin ja arvoihin sekä luoda sosiaalisia yhteyksiä muiden lasten kanssa (Opetushallitus, 2022). Tämä auttaa lapsia rakentamaan identiteettiään ja vahvistaa heidän itsetuntoaan.

Toiseksi varhaiskasvatuksen tuki voi auttaa maahanmuuttajataustaista lasta ylittämään kielellisiä ja kulttuurisia esteitä. Kielen oppiminen on erityisen tärkeää, jotta lapsi voi osallistua täysipainoisesti varhaiskasvatuksen toimintaan ja kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja näin pärjätä paremmin myös jatko-opinnoissaan (Aalto ym., 2009). Kulttuurisesti sensitiivinen lähestymistapa varhaiskasvatukseen auttaa luomaan turvallisen ja vastaanottavan ympäristön, jossa maahanmuuttajataustainenkin lapsi voi tuntea olonsa hyväksytyksi ja arvostetuksi.

Kolmanneksi varhaiskasvatuksen tuki voi auttaa maahanmuuttajataustaista lasta kehittämään monikulttuurista osaamista. Kohdatessaan erilaisia kulttuureita ja näkemyksiä varhaiskasvatuksessa, lapset oppivat kunnioittamaan ja arvostamaan monimuotoisuutta. Tämä pätee myös toisin päin, eli suomalaiset lapset oppivat samalla kulttuurien

monimuotoisuudesta, jos ryhmässä on maahanmuuttajataustaisia lapsia (Eerola-Pennanen ym., 2022). Tämä on tärkeä askel kohti suvaitsevaisempaa ja ymmärtävämpää yhteiskuntaa.

Lisäksi maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa edistää tasa-arvoa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Kaikilla lapsilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä ja saada tarvitsemansa tuki varhaiskasvatuksessa. Maahanmuuttajataustaiset lapset saattavat kohdata erityisiä haasteita, kuten kielitaidon puutetta tai kulttuuristen erojen aiheuttamia vaikeuksia. Varhaiskasvatus voi tarjota heille tarvittavan tuen näiden haasteiden voittamiseen (Halme & Vataja, 2011, s.7–12).

Tämän tutkielman avulla voidaan lisätä ymmärrystä maahanmuuttajataustaisen lapsen tukemisesta ja huomioimisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen rajoituksena on kirjallisuuskatsauksen kapea fokus varhaiskasvatukseen ja sen vaikutuksesta maahanmuuttajataustaisen lapsen arkeen, joten tarkempaa tarkastelua esimerkiksi esiopetuksesta ja kouluihin siirtymisestä olisi voitu laajentaa. Jatkotutkimusidea voisi olla laajentaa tutkimusta keskittymällä maahanmuuttajataustaisen lapsen esiopetukseen ja sen myötä kouluun siirtymiseen. Jatkotutkimuksena olisi myös mielenkiintoista tarkastella maahanmuuttajataustaisen lapsen huomioimista myös opettajien näkökulmasta ja selvittää, miten heidän koulutuksensa ja asenteensa vaikuttavat lasten kotoutumiseen ja oppimiseen. Voisin siis Pro gradu -tutkielmassani jatkaa aiheesta siten, että haastattelisin varhaiskasvatuksen opettajia sekä S2 -opettajia aiheesta maahanmuuttajataustaisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Näin saisin myös suoraan opettajilta mielipiteitä ja kokemuksia aiheesta.

LÄHTEET

Aalto, E., Mustonen, S. & Tukia, K. (2009). *Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana*. *Virittäjä*, 2009(3), 402–423.

Alisaari, J., Kaukko, M. & Heikkola, L M. (2022). *Kotoutuminen, kuulumuus, kielitaito ja kaverit – Opetushenkilöstön huolenilmauksia maahanmuuttotaustaisten oppilaiden osaamisesta ja mahdollisuuksista*. *Kasvatus & aika*. Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/103434/71660>

Benjamin, S. (2014). *Kulttuuri-identiteetti – Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle*. Teoksessa M. Laine (toim.), *Kulttuuri-identiteetti & kasvatus*. Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena. Tallinna: Taitto kinos media.

Eerola-Pennanen, P. (2020). *Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa*. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. [Adobe Digital Editions- versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523700758>

Eerola-Pennanen, P., Turja, L. & Lipponen, S. (2022). *Yhdenvertaisuus ja moninaisuus*. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista osallisuutta ja hyvinvointia*. [Adobe Digital Editions- versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523970540>

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. [Adobe Digital Editions- versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517685047>

Halme, K., Kauber, A., Paatelma, A., Ryyänen-Ahvensalmi, A., & Venho, T. (2010). *Pienten kielireppu. Tasolta tasolle suomi toisena kielenä oppimisen seuranta*. Haettu osoitteesta: https://peda.net/pori/perusopetus/opiskelun-tuki/mmo/arviointi/nimet%C3%B6n-4176/p:file/download/21adc25c4cbbad4d8e53621e33d0a824b165db73/Pienten_kielireppu.pdf

Halme, K. & Vataja, A. (2011). *Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus*. Helsinki: Tammi.

Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (2019). *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta (s. 6-9)*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10.

Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kehitysvammaliitto ry. (2016). *Selkokieli*. Haettu osoitteesta: <https://www.kehitysvammaliitto.fi/selkokieli/>

Kivijärvi, A. & Peltola, M. (2016). *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot - vuosikirja 2016*. Haettu osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131342/Nuorten%20elinolot%20-vuosikirja%202016_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuronen, M., Lintunen, P., & Nieminen, T. (2017). *Näkökulmia toisen kielen puheeseen*. AFinLA-teema. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia, 2017(10). Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/afinla/issue/view/5195>

Lastikka, A-L. (2019). *Culturally and linguistically children's and families' experiences of participation and inclusion in Finnish early childhood education and care*. Haettu osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/306437/cultural2.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Li, P., & Jeong, H. (2020). *The social brain of language: grounding second language learning in social interaction*. *Science of Learning* 2020 5:1, 5(1), 1–9. Haettu osoitteesta: <https://doi.org/10.1038/s41539-020-0068-7>

Murray, C. & Urban, M. (2012). *Diversity & equality in early childhood. An Irish perspective*. Dublin: Gill & Macmillan.

Mäkikangas, T. (2020). Arjen näkökulmia kieli- ja kulttuuritietoisuudesta. Teoksessa R. Kess & M. Kielinen (toim.), *Puheenvuoroja kieli- ja kulttuuritietoisesta varhaiskasvatuksesta*. *Kasvatustieteet* 2020. Oulun yliopiston oppimateriaalia E10. Haettu osoitteesta: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526226590.pdf>

Norheim, H. & Moser, T. (2020). *Barriers and facilitators for partnerships between parents with immigrant backgrounds and professionals in ECEC: a review based on empirical research*. *European Early Childhood Education Research Journal*. Haettu osoitteesta: <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/2725999/2020NorheimBarriers.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Haettu osoitteesta: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Opetushallitus. (2023a). *Kieli-, katsomus- ja kulttuuritietoisuus katsomusaineissa. Mitä kulttuurilla tarkoitetaan?* Haettu osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-kulttuurilla-tarkoitetaan>

Opetushallitus. (2023b). *S2-opetus [Finnish as a second language education]*. Haettu osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/suomi-toisena-kielena-opetus>

Papunet. (2023). *Materiaalia maahanmuuttajille*. Haettu osoitteesta: <https://papunet.net/materiaalia/maahanmuuttajat>

Rasilainen, L. (2018a). *Ennakkoluulot ja Stereotypiat. Monikulttuurisuuden kohtaaminen kansalaisopistossa- koulutusmateriaali 2018*. Haettu osoitteesta: <https://peda.net/kol/foorumi/m/mkk/t2kk/ejs>

Rasilainen, L. (2018b). *Mitä on kulttuuri? Monikulttuurisuuden kohtaaminen kansalaisopistossa -koulutusmateriaali 2018*. Haettu osoitteesta: <https://peda.net/kol/foorumi/m/mkk/t2kk/mit%C3%A4-on-kulttuuri>

Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasa: Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Tilastokeskus. (2021). *Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Maahanmuuttajat väestössä*. Haettu osoitteesta: <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Varhaiskasvatuslaki. (13.7.2018/540). Finlex. Haettu osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vuorisalo, M. & Eerola-Pennanen, P. (2022). Eriarvoistuminen ja kamppailut omasta asemasta. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista osallisuutta ja hyvinvointia*. [Adobe Digital Editions- versio]. Haettu osoitteesta: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523970540>